

Kalkolitoa

GIZAKIA

JANZKERA

ASENTAMENDUAK

KLIMATOLOGIA

FAUNA ETA
LANDAREDIA

EKONOMIA

GARAPEN
TEKNIKOA

PORTAERA
SINBOLIKOA

KRONOLOGIA: 4.500/ 3.800 B.P.

GIZAKIA: Gure modukoa, Homo sapiens sapiens edo Cro-Magnon gizakia.

JANZKERA: Denetariko landare-zuntzak (belarrak, lastoak, azala, hostoak), eta tartean, lehenengo ehunak (lihozkoak), larruak eta denetariko animalia zuntzak. Artilezko jantziak ere ikusi ziren hemendik aurrera, josita eta botoiekin. Lehengai horiekin denetariko oinetakoak egiten zituzten.

ASENTAMENDUAK: Lehenengo herrixkak agertu ziren, oraindik gotortu gabe, baina guztiz finkoak. Bertan 6/8 etxola egon zitezkeen, oraindik egitura handiegiak eraiki gabe, baina antolamenduarekin. Erreketatik gertu egoten ziren, zirkulua eratuz. Kokalekuak oso ongi ezagutzen ez ditugun arren, badirudi Euskal Herriko bazter guztietan sakabanatuta zeudela. Ehorzketa-kobazuloak eta azken trikuharriak, berriz, askoz hobeto ezagutzen ditugu. Horiek, ehorzteko ez ezik, bizitzeko ere erabiltzen ziren sarri. Garaiko etxeak egitura konplexuak hartzen hasi ziren, hormak gorpuzten egurrezko egiturekin (hurritzaren adarrak su gainean zuzenduta, adibidez).

KLIMATOLOGIA: Egungoaren parekoa.

FAUNA ETA LANDAREDIA: Egungoaren parekoa, landare eta animalia espezie etxekotuak (laboreak, ahuntzak, ardiak, behiak eta txerriak) eta basatiak barne. Lehorte-prozesuak gertatzen hasten dira Atlantiko aldia bukatzen denetik. Aldi honetatik aurrera, gizakiaren eragina oso nabarmena izan zen.

EKONOMIA: Ekoizpen-ekonomia Euskal Herri osoko talde guztietara hedatu zen, eta ondorioz, oso eragin gogorra izan zuen inguru fisikoan. Bai nolakotasunari begira, bai kopuruari begira, oso jarduera garrantzitsua zen, nahiz eta ingurugiro naturalaren erabilpena eta baliabide basatien ustiakuntza oraindik eman ziren. Hedapen honetan, badirudi goldearen asmakuntzak zeresan handia izan zuela.

GARAPEN TEKNIKOA: Zeramika, harriaren leunketa eta harrizko eta hezurrezko (gutxiago) tresneriak erabiltzen jarraitzen zuten. Zeramikan, ezkila-formako zeramika-estiloa da bereziki aipagarria. Neolitoko soin-apaindurarekiko joerak iraun egiten du, eta batzuetan oso urrutitik ekartzen ziren lehengaiak (Mediterraneo itsasoko maskorrak, anbarra, lignittoa, harri exotikoak, etab.). Benetako lehen metalgintzaz kobreaken erredukzio eta

urketarekin hitz egin daiteke. Halere, oraindik oso gutxi erabiltzen zen metala Kalkolitoan zehar. Metalgintza meategian abiatzen da, eta bai erreduziorako bai urketarako labeak erabiltzea eskatzen du. Harrizko tresnerian, ukitu lauко tresnak egiten hasi ziren berriro, eta tartean hegal eta kirtendun gezi-puntak ziren bereziki ugariak. Igitai-aleak (horztun xafla txikiak) erabiliz, igitaiak egiten zituzten.

PORTAERA SINBOLIKOAK: Neolitoarekin lotura dagoela ikusten da, bai trikuharrien eraikuntzaren eta berrerabilpenaren aldetik, bai ehorzketa kolektiboen ezagueratik. Antolakuntza soziala ordurako garatua zegoela esan dezakegu; izan ere, haien funtzionamenduaren eta izaten zituzten gatazken informazioa jaso da (Biasteriko San Juan ante Portam Latinam eta Bianako Longar izeneko aztarnategietan borrokaren zantzuak aurkitu dira: suharrizko gezi-puntak gizakien gorpuen barruan).

AZTARNATEGI GARRANTZITSUENAK:

Urtao II (Oñati, Gipuzkoa): Orkatzategi mendiaren maldan dago A. Armendarizek indusitako ehorzketa-kobazulo hau. Bertan, kobrezko mihi-sastakai bi aurkitu ziren beste hainbat objekturen artean.

Ilso Betaio (Alen, Bizkaia): Euskal Herrian ezagutzen dugun atari zabaleko kanpamendu gutxi horietako bat dugu Ilso Betaio. Gorrotxategi eta Yarrituren ardurapean indusi zen 80ko hamarkadan, eta oso aberatsa suertatu zen.

Pico Ramos (Muskiz, Bizkaia): Kostaldetik gertu eta Barbadun ibaiaren gainean, Pico Ramos izeneko kobazuloan ehorzketa konplexua aurkitzen da, oso atu aberatsarekin. Duela urte gutxi indusi zen L. Zapataren zuzendaritzapean.

San Juan ante Portam Latinam (Biasteri, Araba): 1985ean aurkitu zen harpe azpiko ehorzketa-zulo hau. Bertan 400dik gora hildakoren gorpuak lurperatu ziren, beren atuekin. Leku honetan aurkitu den elementurik deigarriena gizakien arteko gatazka baten zantzuak dira: hezurren artean harrizko gezi-puntak aurkitu dira.

Longar (Biana, Nafarroa): J. Armendarizek eta S. Irigarayk indusi zuten hipogeo hau megalito-mota bitxia da Euskal Herrirako. San Juanen aurkitutakoen antzeko borroka-aztarnak topatu ziren hemen ere.